

Yaşar Kemal'in göçmenleri:

Tarihin
izinden:
Göçmenler

Bulgaristan'dan Diyarbakır'a göçmenlerin hikâyesi...

Haber: Resmîye Tokgöz

Fotoğraf: Saadettin Ürey'in aile albümünden

A "A be! Kapitan Aga, hep dalgalık tepelerden götürüp durursun gemiyi. Azıcık da nadaslıktan, düzlük yerlerden, sürsene be ya! Kızancıklar, kusup dururlar, baksana bi!"

Bu cümlelerin bir film sahnesinden alıntılanan kurgulanmış replikler olduğunu düşünüyorsanız yanılıyorsunuz. Bir gemi yolcusunun yıllar öncesinden günümüze ulaşan bu sözleri, yaşanmış gerçekliğin kendini ifade-sidir.

Türkiye'nin farklı bölgelerine; Trakya'ya, Edirne'ye, Bursa'ya, İzmir'e, hatta Anadolu'nun iç kısımlarına Balkan ülkelerinden, Bulgaristan'dan gelip yerleşen göçmenlerle karşılaşırız. Ancak Balkan topraklarından Diyarbakır'a göç eden Bulgaristan göçmenleri Türkler olduğunu kaç kişi bilir?

Balkanlardaki toprakların kaybedilmesiyle, yüzyıllardır bu topraklarda yaşayan Türklere etnik, kültürel ve siyasi baskılar uygulanmış, göçe zorlanmıştır. Türkiye'ye göçler, Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması ve Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte artış kaydetmiştir. Türklerin en çok sıkıntı yaşadığı Bulgaristan'la 1925 yılında "Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi" imzalanmış, 1934 tarihli 'İskân Kanunu'na göre de göçmenlerin kabul ve iskân işlemleri yürütülmüştür. Gelen göçmenler Türkiye'nin birçok iline ve Anadolu'nun nüfus yoğunluğunun az olduğu, işlenmesi gerekli toprakların bulunduğu bölgelere iskân edilmiştir. Hem kara hem de deniz yolu ile gelen göçmenlerin bir bölümü de Diyarbakır'a yerleştirilmiştir.

Dalgalık tepelerden değil de nadaslık düz yerlerden sürülmesi istenen gemi; 1938 yılını 1939'a bağlayan son ayda Bulgaristan'ın Deliorman ve Şumnu yörelerinden Anadolu'ya göçmek için Varna Limanı'ndan ayrılan ve Diyarbakır köylerine yerleşecek olan göçmen yolcularını taşıyan gemidir.

Yaşar Kemal'in, 3 Temmuz 1951 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yer alan "Diyarbakır'daki göçmen köylerini gezerken neler gördüm?" başlıklı yazısı yayımlanan ilk röportajı olmasının yanı sıra Varna Limanı'ndan yola çıkan bu gemideki yolcuların, Diyarbakır köylerine iskân edildikten sonraki durumunu anlatan yazısıdır.

Türk edebiyatının büyük ismi Yaşar Kemal, göçmenleri anlattığı yazısının bir bölümünde: "Tavuklu köyü mezarlığında 15 kadar yepyeni mezar saydım. Köprübaşında da o kadar var. Dediklerine bakılırsa, hepsi veremden gitmiş... Bu yıl bir, gelecek yıl iki, böyle giderse dikmiş tutturamayacaklar buradaki göçmenler..." diye yazar.

Neden öldüler? Neden uzun bir yaşam süremediler? Bunun nedenleri neydi? Göçmenlere ne oldu? Yaşar Kemal'in röportajından ilham alarak, 1951'den günümüze altmış dokuz yıl sonra, yarım asrı geçen bir süreçte Diyarbakır'daki göçmenlerin izini sürdük.

Göçmen köylerinin 'hatıralarına doğru' bir yolculuk

Diyarbakır şehir merkezinden çıkıyoruz. Biçilmiş, hasadı yapılmış, uçsuz bucaksız buğday tarlalarının arasında yol alıyoruz. Tam tepedeki güneşin ve sapsarı renge bürünmüş ovanın, kızgın bozkır sıcaklığını hissediyoruz. Buğday sarısından, saman sarısına dönüşmüş tarlalarda, yer yer büyükbaş hayvanlar otluyor. Tek tük araca rastlıyoruz, yol boyunca...

Tarlalarda insan hareketliliği yok. Hava sıcaklığının etkili olduğu kadar, tüm dünyada yaşanan koronavirüs pandemisinin köylerdeki yaşamı da etkilediği görülüyor. Kurban Bayramı'nda ovada sessizlik, sakinlik ve son derece sıcak bir hava hissediliyor.

Diyarbakır'ın büyükşehir olmasıyla birlikte; köyler, mahalle olarak geçiyor. Ama ağırbaşlı olarak toprak damlı ve yer yer kerpiç duvarlı evleriyle halâ köyler...

İlk durağımız olan Diyarbakır'ın 21 kilometre doğusunda, Ambar Çayı'nın kenarındaki Köprübaşı'na varıyoruz. 1939 yılında Bulgaristan'dan ilk geldikleri zaman 94 haneye, 500 göçmenin yerleştirildiği bilgisini aktaran usta yazar Yaşar Kemal, Köyde son 60 hanede 205 nüfusun yaşadığını belirtir.

Acaba, 2020 yılında Diyarbakır'ın Köprübaşı Köyünde, 60 haneden geriye ne kadar kaldı? Kalan hanelerde yaşayan nüfus sayısı kaç kişi? Veya yaşayan kimse kaldı mı?

Köprübaşı'nın son göçmeni de göçmüş...

Köyün girişindeki bir benzinlikte duruyoruz. Benzinliğin sahibi olduğunu öğrendiğimiz, Hacı Seyithan Ercan'la laflıyoruz biraz. Köprübaşı hakkında sohbet ediyoruz. Göçmenleri soruyoruz. Aldığımız cevap oldukça üzücü oluyor "Yok" diyor. "Kimse kalmadı, göçmenlerden." Çoğunun ilk geldikleri zaman hayatını kaybettiğini söylüyor.

Kalanlar da zamanla evlerini ve ellerinde kalan tarlalarını satmış, başka illere, en çok da Bursa'ya yerleşmişler. Geçen yıl, köyde kalan tek yaşlı göçmen de ölünce artık Köprübaşı'nda yaşayan göçmen kalmamış. Bu topraklarda bir ömür geçiren yaşlı göçmenin, köyde başlayan hayat yolculuğu mezarlıkta sona ermiş.

Bursa'da yaşayan yakınları, cenazesine yetişememiş, komşuları ve köylüler defnetmişler mezarlığa. Çocukları, çok kereler yanlarına çağırarak halde; bırakıp gidememiş, terk etmemiş Köprübaşı'nı. Köyün mezarlığına defnedilen son göçmen olmuş...

Köprübaşı; Durmuş Dede (Özen) ve ailesinin, hayatlarının baharında yapmış olduğu göçü kucaklamakla kalma-

mış, aynı zamanda kendisinin ebedi göçüne de ev sahipliği yapmış.

Köyde başka göçmenin kalmadığını öğrenince diğer göçmen köylerine doğru yola çıkıyoruz.

Köy kadınları kuyudan su çekmekten kurtulmuş

Çevre köylerde ve Tavuklu'da Sütçü Hamit olarak herkesin tanıdığı, Bulgaristan göçmeni, Hamit Langel'a ulaşıyoruz. 1939 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmen ailenin bir ferdi olarak, 1962 yılında Diyarbakır'ın Tavuklu köyünde doğmuş. Evli ve dört çocuğu olan Langel, ailesiyle birlikte köyde yaşamaya devam ediyor.

Hamit Langel ve eşini, komşularıyla evlerinin önünde sohbet ederken buluyoruz.

"Ne yapalım? Bayramlaşmalar böyle kapı önünde oluyor, virüs var ortamda" diyorlar. Koronavirüs köyde çok görülmemiş; ancak köylüler tedirgin ve temkinliler.

Langel, bizi evinin bahçesine davet ediyor. Geniş, büyük tertemiz bir avlu. Evin oğlu her yer tazyikli suyla yıkıyor. Evin bahçe avlusuna, suyun verdiği taze bir serinlik esiyor.

Yaşar Kemal, Tavuklu köyüne de yer verdiği röportajında "Köyün su kuyusunu gördüm, kadınlar yuğulmuşlar kuyunun başına. Sırasıyla su çekiyorlar." diye yazar.

Yıllar öncesinde olduğu gibi köy kuyusundan kovalarla su çekilmiyor. Evin avlusundaki çeşmeden akıyor. Geniş bahçe avlusunun bir bölümüne sebze; saksılarda ve saksı olabilecek her şeye de çeşit çeşit sardunyalı, begonyalar dikilmiş, çiçekler mis gibi kokuyorlar...

Günümüzde Tavuklu' da ve diğer köylerde, kimse suyu kuruyan kuyuların başında beklemiyor artık. Su da var, elektrik de... Peki ya göçmenler?

Varna Limanı'ndan, Diyarbakır'a uzanan bir muhacirlik öyküsü...

Hamit Langel'a, "Köyde göçmenlerden kaç hane kaldı? Kaç kişi yaşıyor?" diye soruyoruz.

"Tavuklu' da ben, ağabeyim ve bir göçmen aile daha olmak üzere üç hane var. Üç hanede toplam yirmi iki muhacir nüfus kaldık. Aştık artık buralara." diye yanıtıyor.

İlk geldikleri yıllarda alışamamışlar kuru sığağa, uyum sağlayamamışlar. Çoğu, yollarda hayatını kaybetmiş. Türkiye genelini etkileyen kuraklık, katli dönemlerinde yaşamını yitirenler çok olmuş. Sağ kalanların kimi Diyarbakır merkeze, kimileri de yurdun batısındaki başka şehirlere göçmüşler. Başta Bursa olmak üzere yurdun dört bir yanına dağılmışlar.

Langel'in babası ve aile büyüklere, Deliorman bölgesi, Şumnu Yeni Pazar'dan gelmiş. 50 dereceye varan sıcakları görmemişler hiç hayatlarında. Görenler de çok yaşamamış zaten. Kavrulmuşlar sıcaklardan. Anlatırken bir ara derinlere dalıyor Hamit Langel'in gözleri. Devam ediyor anlatmaya: "Babam Tavuklu köyüne göçmen olarak geldiğinde, on altı yaşındaymış. Annem ve ailesi de oradan göç edenler-

"Türkiye'nin farklı bölgelerine; Trakya'ya, Edirne'ye, Bursa'ya, İzmir'e, hatta Anadolu'nun iç kısımlarına Balkan ülkelerinden, Bulgaristan'dan gelip yerleşen göçmenlerle karşılaşırız. Ancak Balkan topraklarından Diyarbakır'a göç eden Bulgaristan göçmenleri Türkler olduğunu kaç kişi bilir?"

den. Babam ve annem; geliş yolculuklarını, neler yaşadıklarını, nelerle karşılaşmış olduklarını anlatırlardı hep."

Bulgaristan'dan nasıl gelmişler? Neler yaşamışlar?

Langel: "Bulgaristan, Osmanlı toprağı olmaktan çıkınca Türklere çok ezilimler etmişler, istememişler. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra; Atatürk, mübadele ile balkanlardaki Türkleri, yurdun birçok iline yerleştirmiş. Bize de buralar nasip olmuş. Dedemlerle birlikte babam, Varna Limanı'ndan gemilere binmişler. Tuzla Limanı'na gelmişler. Gemi yolculuğu desen, o da başka bir macera olmuş onlar için." Hatta, babasının her zaman anlattığı bir anıyı, hiç unutmamış. Bize de anlatıyor:

"Varna Limanı'ndan başlamış bizimkilerin muhacirliği... Ne deniz bildikleri var ne de gemi yolculuğu. Ne bilsinler. Deniz dalgalı, gemi ha bire sallanıyor. Güvertedeki yaşlı göçmenlerden biri kaptana seslenmiş: "A be! Kapitan Aga, hep dalgalık tepelerden götürüp durursun gemiyi. Azıcık da nadaslıktan, düzlük yerlerden, sürsene be ya! Kızancıklar, kusup dururlar, baksana bi!" Burada duraksıyor Hamit Amca, çayından bir yudum alıyor... "Böyle işte, aklıma geldikçe gülsem mi ağlasam mı? Bilemem..." diyor.

Peki ya sonra? diyoruz, gözleri uzaklara, yıllar öncesine dalıyor.

Langel: "İstanbul tren garından, Diyarbakır'a, babamların tren yolculuğu başlıyor. Türkiye'ye kışın gelmişler. Hava soğuk. Devletin göçmenlere yaptırdığı evler bitmemiş, yarım. İskân görevlileri göçmenleri; evlerin yapımı tamamlanana kadar, Elazığ'ın Maden ilçesinde evlere yerleştiriyor. Devlet işçilerini karşılıyor. Madeniler yer veriyor, ekmeklerini paylaşıyor. O kıs, göçmenlerden bir kişi bile hayatını kaybetmiyor." diyerek devam ediyor kaldığı yerden.

"Sonra, bahara doğru iskân edildikleri köylere geliyorlar. Otuz dönüm tarla, bir çift öküz, tohumluk buğday verilmiş. Tarlaları ekip biçene kadar,

Fotoğraf: Hamit Langel'in aile albümünden

Fotoğraf: Saadettin Ürey'in aile albümünden

Haberin devamı 13. sayfada...

“Hastalıktan, sıtmadan gözümüzü açamıyorduk, oğulcağızım!”

“Herkes ölüyordu...”

Haber: Resmiye Tokgöz

Fotoğraf: Hamit Langel'in aile albümünden

G eçimlerini sağlayacak yeterli paraları da yok. Ne elde var ne avuçta. Babam, bir tandır ekmeği almak için bir yorgan verildiğini söylüyor. O zamanlar herkes yoksul. Türkiye genelinde kuraklık vurmuş memleketi, katkık baş göstermiş. İnsanlar açlıktan ölmüş, atta benim anne tarafımdan ninem de Şemami köyü, diye bir yer var, orada açlıktan ölmüş. O köyde kimse yaşayamamış, barınamamış. Boşaltmışlar köyü. Bir tek dedem, talandan korumak, köydeki evlerin güvenliğini sağlamak için Şemami köyünde bekçi olarak kalmış. Dedem de rahmete erince hiç kimse kalmamış.”

Hamit Langel'in, Şemami köyünde bir tek bekçi olarak dedesinin kaldığını söylemesi ile büyük bir şaşkınlıkla, tarihe dokunduğumuz hissini yaşıyoruz. Edebiyatımızın büyük kalemi Yaşar Kemal'in, röportajında yazdığı: “Bu göçmen köylerden bir Şemami köyü var. Onun macerası ayrı. Bu köye gelen göçmenler, burada bir ay, iki ay, bir yıl, iki yıl kalmışlar; sonra köyü terk etmişler; bir daha da dönmemişlerdir. Şimdi köy bomboş. Bir bekçisi var.” cümleleri yerini buluyor.

Şemami köyünün “Bir bekçisi var.” diye yazan Yaşar Kemal'in, bahsettiği bekçinin, yıllar sonra torunuyla, farkında olmadan röportaj yaptığımızı anlıyoruz. Şemami köyünde 1951 yılında kalan tek bekçinin torunu Hamit Langel anlatıyor, biz notlarımızı alıyoruz.

Göçmenler geldiklerinde çoğu hastalanmış. Hava değişimi yaramamış. Zatürreye, vereme yakalanmışlar. Veremden ölen çok olmuş. Langel'in dediğine göre; sitma salgını kırıp geçirmiş göçmenleri. Babasının anlattıklarını bizimle paylaşıyor:

“Hastalıktan, sıtmadan gözümüzü açamıyorduk, oğulcağızım. Herkes ölüyordu. Köyden bir günde dört cenaze çıktığı oluyordu. Artık ölenlere mezar kazacak, defnedecek ne halimiz ne de takatimiz kalmıştı. Biz de hastayız çünkü. Bacaklarımız tutmaz olmuştu hastalıktan. Dizlerimizde derman, kollarımızda hal kalmamıştı. Ayakta duramıyorduk, bacaklarımız titriyordu. Çoğu ölenleri de birkaç gün sonra, biz de ölmezsek eğer, sitma nöbetlerimizi atlattıktan sonra gömebiliyorduk.” diye aktarıyor.

Yaşar Kemal röportajında köyde herkesin hasta olduğunu, ölümlerini bile kaldıramadıklarını, yazar. Yıllar öncesinde göçmenlerin yaşadıklarını, babasının ifadeleriyle dile getiren Langel, röportajda yazılanların canlı tanıklığını yapıyor. Gerçekleri doğrulukla dile getiren yazar, tarihçi ve gazetecilerin aradan uzun yıllar geçse bile, tarih hakkını teslim ediyor. Shakespeare'in dediği gibi “Hiçbir miras doğruluk kadar zengin değildir.”

Yazarlar, gazeteciler de tarihin canlı tanıklarındırlar. Önemli olan bu tanıklığı, doğrulukla geleceğe miras bırakabilmektir.

Zamanla atlatmışlar zorlu günleri, hayata tutunmuşlar ama Tavuklu' da çok az kişi kalmışlar. Açlık, yoksulluk, salgın hastalıklar bir yana o dönemlerde en ağırlarına giden şey kendilerinin Bulgar sanılması olmuş. Hamit Langel: “Bizler Fatih zamanında Anadolu'dan balkanlara yerleştirilen Karamanogulları Beyliği Türklerindeniz. Babam ve dedelerim 'aşlınızın nereden geldiğini unutmayın' derlerdi. Biz de hiç unutmadık.” diye de sözlerine ekliyor.

Yerleştikleri bölgede, yöre insanlarıyla, köylüleriyle, komşularıyla uyum sorunu yaşamamışlar. Sıkıntılı, buharanlı yılları birlikte atlattılar. Kültürel iletişim ve gelişim sağlayarak sosyal hayatta sıcak dostluklar kurmuşlar. Ancak farklı coğrafyalarda yaşamının getirdiği farklı gelenek ve göreneklerin olması (o yıllarda yörede yaygın görülen çok eşli-

lik ve yakın akraba evlilikleri) gibi nedenlerle, daha çok kendi içlerinde evlilik gerçekleştirmeyi tercih eden göçmenler; zamanla kız alıp kız vermişler. Güçlü akrabalık bağları kurmuşlar. Şimdi düğünleri, bayramları, hüznü ve sevinci birlikte yaşıyorlar.

Siz gitmeyi düşünüyor musunuz? diye sorduğumuzda, “Şimdilik düşünmüyorum; ama zaman ne gösterir, bilinmez?” diye yanıtıyor. Akşam oluyor. Ekşi hamur mayasıyla yapılmış göçmen ekmeği ile kurban etinden oluşan yemeklerle sofraları hazırlıyorlar. “Kahn, gitmeyin.” diyorlar, içten sohbetlerine ve misafirperverliklerine çok teşekkür ederek ayrılıyor.

Bozkırın ortasında bir fıstık bahçesi

Ertesi gün, eskiden köy günümüzde ise Diyarbakır merkez Suriçi ilçesine bağlı mahalle olan Karabaş'a geçiyoruz. Büyük yazar Yaşar Kemal, Karabaş izlenimlerini ise göçmen köylerinde yeni dikilmiş bir ağaç bile olmadığını altını çizerek, “Köyler çırılçıplak” diye yazar. Ağaç dikseler iyi ederlerdi, şeklinde de düşüncesini belirtir.

Karabaş, uzaktan görüldüğünde, artık yemyeşil bir köy görünümünde. Sokaklarında ve evlerin bahçelerinde, belli ki kırk-elli yıl önce dikilmiş ağaçlar var. Gözlerimiz göçmenleri arıyor, soruyoruz. Göçmenlerden, son bir hanede yaşayan, tek kişi kalmış. Ona da ulaşamıyoruz. Göçmüşler. Çoluk çocuk büyüyünce, tarlalardan elde ettikleri gelir, yetmez olmuş. Geçim sıkıntıları, iş bulamama gibi sorunlar göçlerin devamını sağlamış. Artık sadece göçmenler değil, geçim sıkıntısı yaşayan her köylü göçü-

yor. Köyden kentlere göç meselesi. Mevsimlik işçi olarak fındık toplamaya, pamuk toplamaya gidenlerden, geri gelenler olmuyor. Yerleşiyorlar, gittikleri yerlere. Giden gidene... Herkes göçüyor... Hep aynı dram: Geçim sıkıntısı, ekme kavgası, yaşam savaşı... Aslında hep bir var olma mücadelesi, tüm yaşananlar...

Karabaş' da göçmenlerin ardından, harabe olmuş, yıkılmış evler kalmış. Kırmızı kiremit çatılı, dışı beyaz toprak sıvalı göçmen haneleri. Yıkılmamak için direniyorlar. Ağaçlar yemyeşil dallarıyla dimdik ayakta. Zamana ve mekâna, kafa tutuyorlar. Ama kol kanat gerecekleri, gölgelerinde serinleyecek göçmenleri yok artık...

Bahçedeki ağaçlara baktığımızı gören bir göçmen evinde oturan Karabaşlı; ceviz, fıstık ve boy boy meyve ağaçlarını gösteriyor: “Kuyulardan kova kova çektikleri taşıma su ile sulamışlar bu ağaçları.” diyor. Evini satın aldığı yaşlı göçmenin gitmeden önce hüznü gözlerle: “Bu ağaçları sakın kesmeyin! Onlara iyi bakın!” diye tembihlediğini söylüyor. Karabaşlı yaşlı göçmen, aynı zamanda Diyarbakır'da ‘fıstık yetişmez’ diyenlere inat, yıllar önce bozkırın ortasında yetiştirdiği ilk fıstık bahçesiyle tanınıyor. Bozkırda ilk fıstık bahçesini yeşertmeyi başarmış.

Karabaş' dan ayrılıyor, Ambar çayı kenarına kurulmuş olan Ambar Köyüne geçiyoruz.

Ambar Köyü kültürel anlamda bir hoşgörü beldesi olmuş

Adını, Ambar çayından alan, muhacirlerin iskânı için 1937 yılında önce 40 hane olarak kurulan, daha sonraki göçlerle 200 haneye ve yaklaşık bin beş yüz göçmen nüfusa ulaşan Ambar Köyü'ne varıyoruz. Ambar merkezine vardığımızda, çift şeritli geniş bir cadde üzerine kurulu, planlı yapıtlı evler, cami ve kahvehanesi ile büyük bir meydan karşılıyor bizi. Bir zamanlar köy olan Ambar; şimdi, Bismil ilçesine bağlı iki bin nüfusa aşan bir mahalle...

Meydandaki kahvehaneye oturuyoruz. Göçmen Şaban Okta ile görüşüyoruz. Ailesi 1939 yılında, Bulgaristan'ın, Eski Cuma Köyü'nden göç ederek gelmiş. Genellikle Şumnu köylerinden gelen göçmenlerden Ambar'da yedi-sekiz hanede yaşayan 50-60 göçmen kalmış.

Ambarlı Okta: “Son kalanlar bizleriz. Diyarbakır il merkezine ve Türkiye'nin dört bir yanına göçtüler. Şehirde yaşayan göçmenler halâ var. Unutmuyorlar, arayıp soruyorlar buraları.”

Ailesinin yıllar önce Muş-Malazgirt'ten gelerek Ambar'a yerleştiğini söyleyen Metin Barak, sohbetine katılıyor: “Muhacirler kalabalıklarmış eskiden. Bize de büyüklüklerimiz anlatırdı.”

O günlere dair siz neler hatırlıyorsunuz?

“Çok güzel gelenekleri, görenekleri vardı. Genç kızlar, yaşlı kadınlar, çoluk çocuk, Hıdırellez'i kutlardı. Tarlalarda ailece, kadın-erkek birlikte çalışırlardı. Biz el orağıyla, buğday biçerken, onlar uzun saplı turpanla ekinleri biçerdi. Göçmen Saliha Teyzemiz, on erkeğin biçebileceği ekini tek başına biçerdi.”

Sohbete katılanlar Muş, Bingöl, Erzurum, Bitlis, Kars, Varto ile çevre ilçe ve köylerden gelerek Ambar köyüne yerleştiklerini söylüyor. Göçmenlerle akrabalık bağları kurmuşlar. Dünürlük olmuştur. Arada bir sohbet esnasında birbirlerine hatırlatmada bulunuyor, şaka yollu takılıyorlar. “Buramın ilk yerlileri göçmenlerdir.” diyor ve devam ediyor Metin Barak: “Bizler sonradan buraya gelip yerleştik. Muhacirler, her yeni gelene kucak açtılar. Sonradan gelip yerleşen bizler de bizden sonra gelenlere kucak açtık.” diyor.

Yaşar Kemal, yazısının bir bölümünde Dicle Nehri'nin bir uzantısı olan Ambar çayından: “...Ambar çayının üstüne çeltik ekmişler. Çeltiğin ayakları çaya dökülüyor...” diye bahseder.

Zamanla, Ambar çayının üstüne çeltik değil, geleceğin nesillerine bırakacakları hoşgörü ve saygıya dayalı zengin bir kültürel miras ekmişler. Dostluğun, kardeşliğin, birlik ve beraberliğin sağlam temellerini atmışlar. Göçmen köylerindeki ziyaretlerimizin sonuncusu olan Ambar' dan ayrılıyor, şehre göçmenlerin durumunu öğrenmek için il merkezine geçiyoruz.

Diyarbakır'da bir cadde: “Göçmenler Caddesi”

Diyarbakır'a yerleşen Karabaş köyü 1942 doğumlu Bulgaristan göçmeni Saadetin Ürey ile evinde görüşüyoruz. Babasının, Bulgaristan'ın Şumnu kazasına bağlı Yeniköy, annesinin ise Karaman köyü doğumlu olduğunu anlatan Ürey'e, ‘Diyarbakır'a nasıl geldiklerini ve neler yaşadıklarını’ soruyoruz. “Biz hep göçmüşüz. Bizim yolculuğumuz tarihle başlar” diyor ve sözlerine devam ediyor: “Osmanlı Devleti, Karamanogulları Beyliğini kendi topraklarına katınca beyliğe bağlı Türkleri akıncılar olarak Balkanlara yerleştiriyor. Bizlerde o dönem balkanlara yerleştirilen akıncı Türklerindeniz. Balkanlar, Osmanlı toprağı olmaktan çıkınca da mübadele ile Bulgaristan'dan Diyarbakır'a göç ederek yerleşmişiz.” diyor. Bulgaristan'dan karayoluyla Edirne Kırkağaç'a, oradan da trenle Karabaş köyüne göçmen olarak geldikleri bilgisini veriyor.

Köyden, daha iyi yaşam koşullarında hayatlarına devam edebilmek için il merkezine yerleşmişler. Diyarbakır merkeze yerleşen göçmenler köylerle olan bağlarını koparmamışlar. Bu nedenle genellikle köylere kolay ulaşım sağladığından, tren istasyonu civarına yerleşmişler. Bağlar semtinde bulunan bu muhitte, göçmen mahalleleri oluştuğunu ve zamanla Diyarbakır'da Göçmenler Mahallesi olarak bilinen yerdeki caddeye “Göçmenler Caddesi” ismi verilmiş. Adlarını taşıyan cadde bugün onların anılarını yaşatıyor.

Çocuklarını üniversitelerde okuttuklarını gençlerin genellikle tayinle veya atamayla şehirden ayrıldıklarını, memuriyetten emekli olanların da “buralarda akrabalarından kimse kalmadı” diyerek Bursa'ya veya yurdun farklı illerindeki yakınlarının yanına göç ettiklerini söylüyor. “Fazla kimse kalmadı, hep gittiler.” diye de ekliyor.

Göçmenler gitmişler. Gitmişler; ama arkalarında sayfalara sığmayacak kadar acı tatlı hatıralarını, Diyarbakır'a adlarını ve tarihe de derin izlerini bırakmışlar...

Yaşar Kemal'in anısına saygıyla...

